

Александар Дуроњић

Мастер академске студије, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Антрополошке поставке Макса Шелера

Сажетак: Аутор у овом тексту покушава да назначи основне поставке Шелеровог антрополошког гледишта, али и да укаже на метафизику положај човјека у космосу. Од просветитељства до данас, човјек је изгубио свој метафизичко-онтолошки карактер, те се на њега више не гледа као на боголико, већ као на анимално биће, које је кроз технику и техничко мишљење надопунио све оне физичке недостатке и тиме савладао природу и потиснуо Бога из свог ту-бивства. Ове промјене у самосхватању човјека и његовог мишљења као таквог Макс Шелер дијели на пет типова које излажемо у првом дијелу текста, док у другом дијелу долазимо да кључних антрополошких поставки за које Шелер сматра да представљају пут ка јединственој антропологији. Његова темељна идеја за изградњу јединствене идеје о човјеку заслужује диференциран приступ. Будући да човјек као специфично биће које ствара културу и свој животни свијет обједињује степене психичког битка које налазимо у биљкама и животињама, али он је, такође, и биће које посједује један већи степен битка који га суштински и битијно разликује и чини другачијим од цијелокупног живог свијета. Тим битком, том компонентом X коју Шелер са разлогом назива духом, човјек постаје отворен за саморефлексију, за разумјевање ријечи-реченице, али и за остварење заједнице са Богом.

Кључне ријечи: чувствени порив, инстинкт, асоцијативно памћење, практична интелигенција, дух, ријеч, метафизика, Бог, љубав.

Са развојем науке и технологије положај човјека у свијету се битно промијенио, а самим тим и слика о његовом настанку и смислу постојања. „Након ‘смрти Бога’ назад се више не може, хришћанство и метафизика изгубили су опојну моћ, све је постало клизаво и опасно на нашем путу.“¹ Старе вриједности су доведене у питање, традиционална слика човјека је пољуљана и то на начин да човјек ставља на највећу кушњу разумјевање самог себе и свијета који га окружује. Западно мишљење заплетено у својој методологији доноси једно посве ново антрополошко стајалиште у коме биће губи своју метафизичку димензију, спуштајући тако ствари са неба на земљу које је имало за последицу дефинисање човјека као нагонског бића у оквиру једне од животињских врста, која је имала свој постепен и дуготрајан развој. Из тог разлога развија се филозофска антропологија која представља покушај да, у сарадњи са науком, изгради слику човјека и „провјери филозофску релевантност открића тих наука о животињском поријеклу човјека — сва сазнања биологије и психологије, етнологије и социологије, те историјских наука, о његовој свјесној повезаности са моћима несвјесног, о његовом животу и друштвеној заједници, о чињеници да као врста тек у историјским оквирима постаје оно што заправо јесте. Преузела је сазнања биологије и психологије, преко друштвених историјских

---

¹ Мирослав Дринић, *Смрт Бога и блудња кроз бескрајно ништа*, у „Филозофски годишњак“, година V, бр. 5, Филозофско друштво РС, Бања Лука, 2008. год., стр. 144.

наука, дошла је до одређених питања, а није при том из видеокруга искључила метафизичке перспективе.² Један од представника овакве филозофске антропологије је и Макс Шелер, на чије ћемо антрополошке поставке указати у овом раду, али и освјетлити оне битне метафизичке предпоставке које човјека изабављају из апсурда враћајући му пуноћу и сврху постојања.

Историјски пут антропологије по Максy Шелеру

Још од античких времена питање човјековог бивствовања је питање које је заокупљало људску пажњу, а из чега и настају први филозофски системи мишљења. Ова несавладива апорија под плаштом филозофије увијек изнова рађа нове одговоре који за собом обавезно повлаче и нека нова питања. Ове одговоре и ова питања Макс Шелер дијели у пет типова самосхватања човјека, који, по њему, на најбољи начин свједоче о развоју, успонима и падовима човјековог мишљења као таквог.

Као први тип самосхватања човјека, Шелер узима јудејску и хришћанску традицију, која ни у ком случају није производ филозофије и науке, него извире из религиозног убјеђења. Овакав тип антропологије се заснива на библијском вјеровању у Тројичног Бога који ни из чега ствара свијет и човјека, али и на човјековом паду у гријех, доласку Мејсије Христа и поновног враћања човјека у наручје Божије. Оваква једна теоцентрична антропологија се суштински не разликује од другог типа самосхватања човјека који излаже Макс Шелер. Овај други тип је „изум Грка“, а најприје потиче од Анаксагоре, Платона и Аристотела. Ови филозофи, а и њихови наследници употпуности дијеле човјека од животиње, будући да човјек у себи посједује обресе божанства (божански агенс), те се од њега као метафизичког бића захтјева да поштује објективни-вјечни закон, па је стога и његова спознаја била упућена само у том правцу. Оно чиме се човјек одликовао, односно, спецификум људске врсте је: ум (λόγος, ratio). „Тек тим умом има човјек могућност да постојеће, какво у себи јесте, божанство, свијет и себе самог сам спозна.“³ Но, имајући ум и могућност рефлесије овај антички модел човјека никако не обезбеђује личну слободу и активно стваралачко водство, какво имамо у нововјековној философији, него је човјек само спроводник свијетског духа.

Нововијековна преформулација самосхватања доноси један нови облик човјековог бивствовања, односно, „основна ствар у којој су се темељиле све новине је био нови, апсолутни појам слободе. По први пут свијет је постао човјеков свијет. Човјек га је задобио и савладао у својој самосвијесној спознаји и апсолутној слободи. То је фундамент модерне културе. Оно што је остало након Декарта јесте модерни самосвијесни захтјев за слободом“⁴, који уноси новине у погледу човјековог метафизичког карактера. Сада човјек више није умно биће, него се по овом трећем типу антропологије заступа теза да је човјек нагонско биће и само једна од животињских врста. „Оно што он назива својим мислима, својим хтијењима, својим вишим емоционалним актима (љубав у смислу чисте добротe) јесте овдје само врста „говора знаковима његових разних нагонских импулса“ (Ниче, Хобс) — симболика основних нагонских констелација и њихових перцептивних корелата. Човјек је само посебно врло развијено живо биће. То што се назива духом, односно

² Ото Пегелер, *Еџистџенцијална антиропологија*, у „Филозофски годишњак“, година I, бр. 1, ЈУ Књижевна задруга, Бања Лука, 2003. год., стр. 399.

³ Max Scheler, *Човјек и повјест*, Veselin Masleša/Svjetlost, Sarajevo, 1987. год., стр. 122.

⁴ Klaus Eler, *Subjektivnost i samosvest u antici*, Plato, Beograd, 2002. год., стр. 77.

умом, нема самостално, одвојено метафизичко поријекло, није такође ништа што има елементарну, аутономну законитост, која одговара самим законима битка, него је баш само даљи развој највиших душевних способности које сусрећемо код антропоидних мајмуна.⁵ У оваквој једној концепцији, човјек губи свој метафизички карактер, те се дефинише као створ који посједује нагоне за расплођавање, растење, моћ и прехрану. На некакав одређени начин као природни наставак овог трећег типа антропологије јавља се четврти, јер „на једноставно питање: Какво је биће човјек? одговор је ове антропологије: човјек је створ који је на основу својих голих сурогата (језика, оруђа итд) одбјегао права за развој способна животна својства и дјелатности, те у болесном издању своје самосвијести живи као дезертер живота уопште, а најприје дезертер од његових основних вриједности, његових закона, његовог светог космичког смисла. Нису то учинили свакако дубокоумни духовни оци ове науке, али је њихов спретни публициста, Теодор Лесинг, свео и за наглуха уха тезу нове науке на одговарајућу формулу: Човјек — тј. једна врста грабежљивог мајмуна који је због свога такозваног ‘духа’ полагано полудио од умишљености.“⁶ Ова болест је болест не појединца него читаве људске врсте, па се стога у оквиру ове антропологије дух поистовјећује са техничком интелигенцијом, која разара живот и душу. Сва човјекова (цивилизацијска и технолошка) достигнућа су одлика биолошке слабости и немоћи које су у човјеку укорјењене, те су стога дух и живот у константној супростављености.

Пети тип антропологије је прихватио и наново рационално поткријепио Ниचेову идеју натчовјека, а што је нарочито присутно у философском опусу Д. Х. Керлера и Николаја Хартмана. Овај тип самосхватања човјека, Макс Шелер назива: постулаторним атеизмом озбиљности и одговорности. Према мишљењу овакве једне антропологије, Бог не треба, али и не смије да постоји зарад човјекове потпуне слободе, одговорности и опстанка. „У 21. поглављу Н. Хартманове етике „телеологија вриједности и метафизика човјека“ налази се овај „постулаторни атеизам одговорности“ до највеће висине изведен и покушао се образложити строго научно: само у механички или пак нетелеолошки сазданом свијету има слободно ћудноредно биће, има „особа“ могућност егзистенције. У једном пак свијету, који је божанство по плану створило или у коме би божанство мимо човјека у неком смислу одлучивало о будућности, човјек је као ћудноредно биће, као особа — уништен. Треба бирати: или теологију природе и свега постојећег, или теологију човјека,⁷ која се темељи на прогону Бога из свијета, како би се човјек са свим својим особинама могао ставити у ту позицију. Само се на такав начин човјеку може обезбједити могућност да живи као натчовјек.

Степени психичког

Заступајући мишљење о пет типова самосхватања човјека која су се јављала у историји, Макс Шелер, такође, заступа мишљење о четири степена живог битка, како би одгонетнуо особит положај човјека у свијету. Макс Шелер сматра да нам ствари тек могу постати јасне, пошто по његовом мишљењу до дана данашњег немамо јединствене идеје о човјеку, уколико промотримо цијелокупу изградњу биопсихич-

⁵ Max Scheler, *Čovjek i povijest*, Veselin Masleša/Svjetlost, Sarajevo, 1987. god., str. 128–129.

⁶ Ibidem, стр. 137.

⁷ Ibidem, стр. 149.

ког свијета. Управо оваквом једном анализом, Шелер сматра да ће се превазићи све оне историјске чињенице које су стварале збрку у конституисању јединствене антропологије.

Први и најнижи степен живог битка је „чувствени порив“. „У њему није још разлучено ‘чувство’ и ‘нагон’ (који као такав има вазда специфичну усмјереност и циљаност ‘према’ нечему, нпр. храни, сексуалном задовољству итд). Пуко ‘к томе’, нпр. к свјетлу и ‘натраг’, беспредметно весеље и беспредметно трпљење два су његова једина стања. Чувствени је порив већ оштро одијељен од центара и поља снаге, који су подлога тренсвјесним сликама, које називамо аорганичким тјелесима; њима се ни у ком смислу не може приписати душевни битак.“⁸ Стога као такав, чувствени порив Макс Шелер приписује биљци, јер управо његов спецификум — кретања „ка нечему“ (горе и доле), најбоље се препознаје у биљци. У њему (чувственом пориву) укорјењен је општи порив биљке, који се огледа у расту и размножавању, без било каквог специфичног садржаја и саморефлексије (у биљци), тј. биљци недостаје сва животна будност која се првенствено јавља из осјета. Но, овај први и најнижи степен биопсихичког свијета се јавља код човјека, али и код животиње у виду нагонског живота.

„Други и виши слој психичког живота чини „инстинкт“. Својим одликама он превазилази чувствени порив и његов нејасни и непредметни, флуидни карактер,⁹ а првенствено га Макс Шелер приписује животињи, али га и човјек свакако посједује. Овај бивствени степен, такође, дефинишемо по држању живог бића, јер свако држање је превасходно изражавање унутрашњег стања једног живог бића, будући да се оно унутрадушево посредно или непосредно изражава у држању. Истинктивно држање не зависи од комбинације појединих кретњих саме животиње, нити од органа које животиња, или пак човјек посједује. Инстинкт је нешто што је урођено и „припојено самој морфогенези живог бића и дјелатан је у ужој вези са обликујућим психолошким функцијама које тек образују структурне форме животињског тијела.“¹⁰ Стога, инстинкт је држање животиње која не зависи од броја покушаја како би дорасла некој животnoj ситуацији. То најбоље видимо на примјеру животиња које лове свој плијен како би преживјеле, тј. њима је урођено да лове да бих преживјеле, али је техника ловљења нешто што они стичу након небројено много покушаја. Због тога су и животињске тијелесне функције (слух, вид итд) само у служби инстинктивног живота, али никако не постају предметом мишљења. На тај начин Шелер закључује да је инстинкт нешто што је значајно за живот врсте као такве, а никако се не односи на индивидуалну особину. Што се пак човјека тиче, његове се нагонске радње могу употпуности налазити у супротности са инстинктивним радњама, нпр. жеља за опојним отровима, чиме се и на тај начин показује специфични карактер човјека, будући да човјек употребом разума може да дјелује на општу штету свога постојања.

Као трећи степен психичког живота се по Макс Шелеру појављује „асоцијативно памћење“. Овај степен психичког битка ни у ком се случају не може приписати свим живим бићима, односно, овај степен битка не посједују биљке. Стога, асоцијативно памћење морамо приписати „сваком живом бићу чије се држање, на основу

⁸ Max Scheler, *Položaj čovjeka u kozmosu*, Veselin Masleša/Svjetlost, Sarajevo, 1987. god., str. 15.

⁹ Радивоје Керовић, *Историја филозофије (група књиџа)*, ЈУ Књижевна задруга, Бања Лука, 2006. год., стр. 182.

¹⁰ Max Scheler, *Položaj čovjeka u kozmosu*, Veselin Masleša/Svjetlost, Sarajevo, 1987. god., str. 25.

пређашњег држања исте врсте, мијења лагано и стално таквим начином који животу служи, дакле смисленим начином, и то тако да свакидашња мјера, којом његово држање постаје смисленијим, стоји у строгој овисности од броја покушаја или такозваних покусних кретњи. Да животиња уопште спонтано изводи покусне кретње (и спонтане кретње игре могу се к овом прибројити, на примјер, младих паса и коња), да, надаље, настоји поновити кретње, свеједно да ли имају за последицу радост или неугоду, то не почива на памћењу, него је претпоставка сваке репродукције — прирођени је нагон (нагон за понављањем).¹¹ Због тога се асоцијативно памћење, иако под утицајем нагона и потреба, сматра као велики напредак у степени психичког битка у односу на инстинктивно држање. „Учење кроз навике, покушавање и понављање одређених радњи је веома важно за развитак сваког живог индивидуума.“¹²

Четврти и највиши степен психичког битка је „практична интелигенција“. У њу Макс Шелер уврштава способност избора и чин избора. Но, „интелигентно држање можемо, такође, најприје дефинисати без обзира на душевне процесе. Живо биће држи се интелигентно када без покушаја или новопридошлих покушаја изводи смислу примјерено — било „паметно“, било такво држање које циљ премашује, али се ипак очито напреже, дакле „лудо“ („луд“ може бити само онај ко је интелигентан) — држање према новим ни врсно ни индивидуално типичним ситуацијама, и то изненада, и прије свега назависно од броја прије учињених покушаја да ријеша нагонски одређени задатак.“¹³ Међутим, иако овај степен психичког битка има супериорни карактер у односу на остала три, Макс Шелер сматра да он није она специфична разлика која разваја битак човјека и битак животиње. Та разлика стоји изнад сваког степена психичког, али и изван онога што називамо животом. „Тај принцип по коме се човјек одликује међу свим живим бићима и који чини његов специфични битак јесте по Шелеру „дух“. Битак духа, пак на суштински начин је повезан са битком личности, а и један и други са личним битком Бога као бића које заснива свијет. Тако се као кључне одлике човјековог битка показују његов духовни и лични карактер, и уколико сличност и заједништво са Богом, као и уподобљење њему као духовном средишту свих аката људи као духовних личности, представља неопходан основ човјекове метафизичке позиције у свијету, човјек се показује као теомномно биће.“¹⁴

Дух као специфични битак човјека

Изнесећи четири степена битка човјека која су производ психолошких истраживања, Макс Шелер сматра да бит човјека као специфичног бића које ствара културу и свој животни свијет треба тражити у надвитаљној сфери. Наравно сва предходно наведена степена психичког посједује и човјек, али оно што га суштински и битијно разликује и чини другачијим од цијелокупног живог свијета је она у њему непозната „компонента“ Х, коју Шелер са разлогом назива „духом“. У њему или боље рећи кроз њега, човјек стиче све оне особине које не могу наћи пандан у свијету живота који га окружује.

¹¹ Ibidem, стр. 30.

¹² Радивоје Керовић, *Човјек у средњију*, Филозофски факултет Бања Лука/Светови Нови Сад, Бања Лука, 2002. год., стр. 100.

¹³ Max Scheler, *Положај човјека и козмосу*, Veselin Masleša/Svjetlost, Сарајево, 1987. год., стр. 28.

¹⁴ Радивоје Керовић, *Историја филозофије (група књића)*, ЈУ Књижевна задруга, Бања Лука, 2006. год., стр. 183–184.

Гледајући животињски свијет, Шелер са правом сматра да животиње немају никаквих предмета, односно, оне не могу да свој свијет живота учине предметним., док је пак „предметни битак најформалнија категорија логичке стране духа.“¹⁵ Тако човјек и најформалније психичке доживљаје проматра као нешто предметно, док то пак животиња ни у ком случају не може. „Животиња не „говори“ зато што не посједује ријеч. Позитивну „историју“ могу имати само зачеци и промјене у сфери представљања и примјене ријечи. Не и сама ријеч. Зато кажемо: Ријеч (која човјеку омогућава да говори) долази од Бога.“¹⁶ Животињи се свакако не може одузети свијест, али оне не посједују себе (нису у својој власти), оне не могу свој битак проматрати како нешто предметно. Оне немају онај спецификум који посједује човјек, а то је самосвијест. Управо кроз ове принципе духа, човјек је биће које је према свијету и самом себи отворено, „али надмашивање свијета и властитих нагонских енергија се одлучно збива у специфично духовном акту, „акту идеирања“. Духовним актом идеирања човјек пробија емпиријске просторно-временске оквири и закорачује у вишу сферу, сферу истинског и вјечног битка. На тај начин човјек спознаје и бит свијета, човјека, бит бића и ствари уоквирених и заробљених емпиријским временско-просторним постојањем.“¹⁷

Поред акта идеирања, друга битна одлика човјековог духа по Макс Шелеру је „аскетски акт“. Овим актом човјек има могућност да протестује против све голе збиље, односно, има могућност да се отргне од окова инстинктивног живота. Човјек аскетским актом добија могућност да каже не. Он своју нагонски енергију преко овога не може да сублимира у духовну дјелатност. Наравно, овим Шелеровим постулатом, како их он и сам назива, супростављају се класична и негативна теорија¹⁸, које он одлучно одбацује, а као против аргумен износи тврдњу да дух „има властиту бит и законитост, али никако властиту енергију, да из онога негативног акта (који је већ само духован) слиједи додавање енергије исконски немоћном духу, који постоји само у скупини чистих интенција, али никако из њих не настаје дух.“¹⁹

Макс Шелер сматра да је психо-физички живот један, а јединство тог живота обезбјеђује дух који се остварује у тајни живота. Наравно, живот и дух се битно разликују, али Шелер сматра да је једино живот кадар да дух стави у акцију и да га оствари. Но, човјек се не исцрпљује само у физичкој сфери, него као битан смисао у човјеку се јавља она метафизичка димензија. Шелер сматра да то није производ слабог и коначног човјека којем је потребан ослонац да издржи сву агонију живота, него да кроз своју постепену самоспознају човјек долази до увида свог судјеловања са божанством. Јер „тек када чежња за Богом надмоћно дубња да пробуди свако постојање, сваки дух, да пробуди из сваког пуког ‘свијета’, тек тада homo bestia naturalis постаје уистину homo, што увијек значи само једно: биће које се уморило да буде само човјек. Тек погледајући на ‘богочовјека’ и ‘натчовјека’ — што је израз који је сковао још Лутер — човјеком постаје онај ко то уопште може постати.“²⁰

¹⁵ Max Scheler, *Položaj čovjeka u kozmosu*, Veselin Masleša/Svjetlost, Sarajevo, 1987. god., str. 48.

¹⁶ Maks Šeler, *O ideji čovjeka*, u „Eseji iz fenomenološke antropologije“, Fedon, Beograd, 2011. god., str. 22.

¹⁷ Радивоје Керовић, *Човјек у средишњу*, Филозофски факултет Бања Лука/Светови Нови Сад, Бања Лука, 2002. год., стр. 105.

¹⁸ Класична теорија, која је производ Грка, даје духу снагу и дјелатност, али у служби божанства; док пак негативна теорија ону стваралачку и спознајну страну духа темељи на могућности онога не. „Негативна теорија води до кривог механистичког свеобјашњења, а класична до неодрживог бесмисленог такзваног теолошког назора о свијету, какав влада цјелокупном теистичком филозофијом запада.“ Види: Max Scheler, *Položaj čovjeka u kozmosu*, Veselin Masleša/Svjetlost, Sarajevo, 1987. god., str. 76.

¹⁹ Ibidem, стр. 68.

²⁰ Maks Šeler, *O ideji čovjeka*, Eseji iz fenomenološke antropologije, Fedon, Beograd, 2011. god., str. 33.

Бит човјека

Објашњавајући сличност човјека са осталим свијетом живота кроз степене психичког, Макс Шелер „такође сматра да битку човјека припада метафизичка неомеђивост, недефинисаност: Он је само неко „између граница“, пријелаз, једно појављивање Бога у струји живота и вјечно ван живота над себе самог. Шелер то бивање мисли као судјеловање и то двојако: као судјеловање човјека у битку (бити) свјетског бића и судјеловање у бити Бога (божанског духа).“²¹ Стога, Шелер сматра, али не увијек досједно, да човјеков дух има лични карактер, односно, да је човјек колико духовно толико и лично биће. Но, личност човјека није та која држи и обезбеђује јединство свијета, него је то апсолутни, вјечни и савршени дух, тј. лични Бог. У њему се налази гарант за јединство свега постојећег, а човјек као лично и духовно биће има могућност да оствари заједницу са Богом. „Човјеку се Бог и вјечност објављују и најављују суштински у самом акту љубави и кроз љубав. Посредством љубави и кроз љубав човјек спознаје биће Бога и истовремено испуњава садржајем и смислом свој живот, своје бивствовање. Као што фундира комуникација и сарадничтво човјека и Бога као личности, јер је и сама бит Бога љубав, тако истовремено љубав фундира и повезаност и заједничтво између конкретних људи као личности. Сматрајући да је поредак свијета поредак или ред љубави, Шелер и човјека као конкретну духовну личност ситуира у тај и такав поредак. У том и таквом поретку човјек треба да испуни своје назначење и реализују своју бит,“²² те стога Шелер закључује да је љубав мајка и духа и ума. Због свега тога бит човјека се састоји у његовом теономном карактеру, који иде уз његов духовни и лични битак, те по Шелеровом атрополошком систему, слободно се може рећи да је човјек лично, духовно и теономно биће.

Будући да Шелер аутономију личности не заснива на степену психичког или уму (као њемачки класични идеализам), него на њој самој, он исто тако сматра да се морална личност појављује тек на одређеном степену индивидуалног развоја у којем човјек достиже своју пуноћу. Он заступа вид персоналистичке етике и свака личност може на различите начине да процјењује ствар, но, предиспозиција сваког моралног дјеловање се заснива на љубави која је носилац вриједности и основ за било какву могућност везаности људи једних за друге.

* * *

Имајући пред собом овакву једну антропологију, као антропологију Макса Шелера, можемо да видимо жељу и напор да се дође до једне истинске антропологије која ће задовољити и физиолошко-психолошку, али и ону духовну страну човјековог битка. Шелер се својствено трудио да покаже сву једностраност досадашњих антропологија, али и оне њихове битне карактеристике које су у великој мјери утицале и на његово гледиште бити човјека. Он је, у складу са психолошким истраживањима свога времена, покушао да на најбољи начин представи јединство свог живог свијета, односно, у степенима психичког битка он је превасходно видио ону суштинску повезаност човјека са осталим живим битком. Наравно, ова повезаност за Шелера не значи и еволуцију кроз коју ће животиња одређеним прилагодба-

²¹ Milan Galović, *Bitak i ljubav — Max Scheler od fenomenologije do filozofijske antropologije*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 1989. god., str. 227–228.

²² Радивоје Керовић, *Човјек у средишњој*, Филозофски факултет Бања Лука/Светови Нови Сад, Бања Лука, 2002. год., стр. 116.

вањем свијету живота достићи предметни и самосвјесни карактер и тако добити све оне одлике духа које човјек посједује. Чак напротив, његова истинска тежња се састоји у намјери да на што јаснији и објективнији начин покаже човјеков специфично-метафизички карактер. Тај карактер по Шелеру превазилази свијет живота, превазилази могућност опредмећивања на начин на који то можемо урадити са степенима психичког. Тек у духу, али кроз љубав човјек остварује могућност етичког дјеловања, али и могућност оног неопходног односа са Богом. Тај однос (човјека и Бога) Шелер не види као производ људске маште која жели да се заштити од коначности, него он тај однос поима као нешто суштински преко чега човјек испуњава своје назначење и бит.

Литература

- Дринић, Мирослав: *Смрт Боја и блудња кроз бескрајно ништва*, у „Филозофски годишњак“, година V, бр. 5, Филозофско друштво РС, Бања Лука, 2008. година
- Керовић, Радивоје: *Историја филозофије (група књија)*, ЈУ Књижевна задруга, Бања Лука, 2006. година
- Керовић, Радивоје: *Човјек у средишњу*, Филозофски факултет Бања Лука/Светови Нови Сад, Бања Лука, 2002. година
- Петелер, Ото: *Егзистенцијална антропологија*, у „Филозофски годишњак“, година I, бр. 1, ЈУ Књижевна задруга, Бања Лука, 2003. година
- Eler, Klaus: *Subjektivnost i samosvest u antici*, Plato, Beograd, 2002. godina
- Galović, Milan: *Bitak i Ljubav — Max Scheler od fenomenologije do filozofijske antropologije*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 1989. godina
- Scheler, Max: *Položaj čovjeka u kozmosu*, Veselin Masleša/Svjetlost, Sarajevo, 1987. godina
- Scheler, Max: *Čovjek i povijest*, Veselin Masleša/Svjetlost, Sarajevo, 1987. godina
- Šeler, Maks: *O ideji čovjeka*, у „Eseji iz fenomenološke antropologije“, Fedon, Beograd, 2011. godina

Max Scheler's Anthropological View

Summary: In this text, author attempts to specify the basic settings of Scheler's anthropological view, but also to point out the metaphysical position of man in space. From the Enlightenment to the present, man has lost his metaphysical-ontological character. He is no longer seen as godlike, but as an animal being, which has complemented all those physical defects through the engineering and technical opinion and thereby challenged the nature and pushed God out of its tu-being. These changes in self-knowledge of man and his opinion Max Scheler divided into five types, which we present in the first part of the text. In the second part, we come to the key anthropological settings that Scheler believed was the road to a single anthropology. His basic idea for the construction of unique idea about man deserves a differentiated approach. Since man is a specific creature who creates a culture and its living world, he unites the degrees of psychological being that are found in plants and animals. But he is also a creature who has a higher level of being that essentially separates it and makes it different from our overall living world. With that being, that component X which Scheler reasonably called spirit, man becomes open to self-reflection, to understand the word-sentences, but also to achieve union with God.

Key words: vital being, instinct, associative memory, practical intelligence, spirit, word, metaphysics, God, love.